

Poštivanje i zaštita čovjeka

Rahela Orlandini, Manda Pavičić, Silvija Pavleković, Adrijana Pavlić

Zdravstveno veleučilište, Specijalistički diplomski studij Menadžment u sestrištvu

Sažetak

"Dobrota i sestrištvo idu zajedno kao prirodan par poput ruke i rukavice. Još od najranijih dana 'image' medicinske sestre počiva na 'dobrom srcu'"(1). Svaka osoba je neponovljiva i autentična, te imajući to na umu, moramo pristupiti svakoj osobi s poštovanjem, ne zaboravljajući na njenu individualnost i posebnost.

Poznati atenski filozof Sokrat (470-399 pr. Krista) je učio da je Krepost (vrlina) jednaka znanju. Dobro nam je znano ZLATNO PRAVILO KREPOSTI: ne čini drugom ono što ne želiš da se tebi čini! Poštujući ovo pravilo možda nećemo uvijek dobiti odgovor i reakciju kakvu bi htjeli, ali ono nam pomaže i daje mogućnosti da njegujemo vrline kao što su: pravednost, vjernost, poštenje, prijaznost, obzirnost, suosjećanje, naklonost, opraštanje, samokontrola. A to su sve vrline koje bi svaka medicinska sestra trebala posjedovati. Medicinska sestra s ovim vrlinama poštuje čovjeka, posebno bolesnika, a umirućem pruža utjehu i suosjećanje. Ona čuva dostojanstvo čovjeka i nikada ga ne ugrožava (2).

U svakom živom biću postoji čežnja za daljnjim življenjem, ali i strah od uništenja i boli. Trebamo i sami poštivati život, jer ćemo u životu uvijek morati donositi subjektivne odluke, te moramo biti spremni prosuđivati tako da nas uvijek vodi odgovornost prema drugom životu.

Uvod

Humanistički psiholog A. G. Maslow u svojoj je teoriji ličnosti isticao kako se čovjek ponaša i djeluje u skladu sa zadovoljavanjem svojih potreba. Svima nam je poznata njegova hijerarhija motiva koja sadrži pet skupina potreba, a zajednička je svim ljudima (3).

Poznavanje Maslowljeve hijerarhije motiva pomaže nam u razumijevanju ljudskih potreba, te nam tako pruža mogućnosti boljoj pomoći samom čovjeku, a ponajviše bolesniku koji u većini slučajeva nema zadovoljenu ni najnižu razinu ove hijerarhijske ljestvice.

No, nije svejedno na koji način će se potreba zadovoljiti. Svatko od nas želi da se ona zadovolji na najbolji mogući način. Nije dovoljno samo doći i bolesniku dati lijek, okupati ga, nahraniti... to treba učiniti na najprihvatljiviji način, s osmijehom na licu i s poštovanjem prema čovjeku i njegovom dostojanstvu. Bolesnik koji dolazi u bolnicu je ranjiv, pun strahova. Mi mu moramo pružiti utjehu i pomoć. Prvenstveno je to što bolesnik i očekuje od nas. "Nijednom riječju ni gestom zdravstveni radnik ne bi smio povrijediti dostojanstvo bolesnika. Simpatije i antipatije morao bi zatamiti, postupati tako da svaki bolesnik bude jednak. Svaka riječ zdravstvenog radnika trebala bi dati vjeru bolesniku da će uskoro ozdraviti i da njegova bolest nije teška"(4).

Razrada

"Vrijednosti: Sestra uspostavlja prema društvu i pojedincu profesionalni odnos utemeljen na međusobnom poštovanju i povjerenju".(1)

Medicinska sestra treba pronaći ravnotežu između obzirnosti i predanja, blizine i udaljenosti. Ona mora poštovati različitost druge osobe, za koju je odgovorna i za koju je pozvana, poštovati je u njejoj slobodi i razlici. Ona ne smije silom prodrijeti u tajne druge osobe i mora dopustiti svakome njegov osobni prostor i odabir.

Medicinska sestra treba biti osoba od povjerenja koja drži zadanu riječ. Na taj način drugoj osobi pruža osjećaj vrijednosti i nadasve osjećaj kako ćemo ih uvijek pokušati zaštititi. Osjećaj povjerenja može dovesti do opuštanja, a opušten čovjek lakše će pristajati na naš razgovor, te na taj način dovesti nas do cilja. Naš glas mora biti smiren, razumljiv i ugodan. Govor bez slušanja je jednosmjerna ulica. Čuti nekoga ne znači slušati ga. Zato trebamo aktivno slušati osobu koja nam se obraća, jer na taj način mi zadobivamo potrebno povjerenje.

Najlakše je prevariti nekoga tko nam vjeruje. No, jednom kad izgubimo povjerenje teško ćemo ga vratiti.

1. "Zdravstvena njega i zaštita temelji se na znanju, vještini, razumijevanju i suosjećanju s čovjekom kojemu je potrebna pomoć".(1)

Svaka je patnja individualna, osobna. Pojam patnje razumije svatko, ali postavlja se pitanje

odnosimo li se prema ljudskoj patnji s dovoljno poštovanja i razumijevanja. Katkada nismo raspoloženi slušati o tuđim patnjama, ali ako posjedujemo suosjećanje onda će nas ono navesti na ispravno djelovanje u prilici kada osoba pati. Ponekad, posebno kod umirućeg čovjeka, suosjećanje ostaje jedini i glavni izraz naše ljubavi i solidarnosti s tom osobom. (5) U svom suosjećanju prema bolesniku trebamo znati povući granicu (ne piti kavu s njima, ne razgovarati o intimnim djelovima osobnog života koji nije presudan za zdravstveno stanje)

2. "Sestra mora svojim ponašanjem pokazati da poštuje osobnost čovjeka".(1)

Dosta često u razgovoru s drugim zdravstvenim radnikom znamo reći: "onaj čiraš, onaj bez noge, ona bez dojke...", a da ni sami nismo svjesni kako tim neumjesnim nazivima vrijeđamo bolesnikovu intimu i u bolesniku pobuđujemo sram, osjećaj niže vrijednosti i rušimo njegovo dostojanstvo. Naša je obveza da svojim ponašanjem ukažemo kako se sestra treba ophoditi s bolesnikom, te na taj način pozitivno djelujemo na svoje suradnike. O bolesniku uvijek moramo govoriti poštivajući njegovu osobnost i oslovljavajući ga imenom. (6).

3. "Sestra je dužna intervenirati ukoliko sudionici u zdravstvenoj njezi i zaštiti ne poštuju čovjeka".(1)

Dužnost svake osobe, a posebno medicinske sestre je da ako primjeti neprimjerno ponašanje prema bolesniku, reagira i upozori na poštivanje ljudskog života i dostojanstvenost. (7) Sestre su dužne poštovati čovjeka bez obzira na spol, rasu, vjeru i sl. jer im to nalaže etički kodeks i humanost sestrinskog poziva. Neuljudnost, izrugivanje, osuđivanje, netolerantnost, kritičnost... ne smije pronaći svoje mjesto u zdravstvenoj ustanovi, a naša je dužnost intervenirati u slučaju ako do toga i dođe. Naravno, ona neće raspravljati o učinjenim propustima ispred bolesnika ili obitelji, već će to učiniti nasamo poštujući njeno dostojanstvo.

4. "Sestra treba mijenjati način rada s umirućim čovjekom jer kodeks posebno obvezuje na etičko ponašanje u odnosu na vrijednosti i dužnosti".(1)

Smrt je uznemirujuće i uvijek tužno iskustvo. Govoriti o smrti stvara nelagodu i tjeskobu, pa zato ovakvu temu i izbjegavamo, a izbjegavamo i razgovor sa samim umirućim. (8) Ali, kada bi smo bili spremni samo malo vremena odvojiti i saslušati umirućeg, učinili bi neizmjereno mnogo. Jer, umiruća osoba ima svoja prava. To je osoba koja je pritisnuta brigom i tjeskobom, s osjećajem napuštenosti i osame uz stalan osjećaj straha od smrti. (9) Poznavanjem onoga što treba i na koji način reći, mi bolesniku olakšavamo izraziti se i verbalizirati sve svoje strahove i eventualne želje. Jedan od naših glavnih zadataka je ublažavanje patnji i boli, a za što nam je neophodno i sudjelovanje obitelji umirućeg. Kada dođe i taj zadnji trenutak, treba pomoći bolesniku da dostojanstveno umre. Tada riječi više nisu potrebne, ali stisak ruke i bdijenje optočeno šutnjom vrijedi više od bilo koje riječi.

5. "Sestra treba posupati s čovjekom tako da mu osigura udobnost, ponos, prava i vrijednosti čovjeka te da ga razgovorom oslobodi straha ili mu smanji bol".(1)

Čovjek je jedinstven i svatko ima svoje potrebe i različito shvaćanje istih. Kako bismo znali i mogli pomoći bolesniku na putu ozdravljenja moramo upoznati njegove navike i spoznati što ga čini sretnim. Onoliko koliko nam prilike pružaju moramo mu osigurati sve kako bi mu boravak u bolnici bio što lakši. Mnoge nevolje mogu se riješiti običnim razgovorom. U svojoj komunikaciji s bolesnikom ne smijemo zaboraviti važnost neverbalne komunikacije, na koju su bolesnici izrazito senzitivni. Mi bolesnika možemo osloboditi straha i umanjiti bol i onda ako koristimo samo pravilnu komunikaciju: riječju, gestom, mimikom, pokretom, smiješkom, pogledom i dodirom. Nikada ne smijemo zaboraviti kako je naša ljubaznost početak svakog liječenja i pravilan put prema lakšem ozdravljenju.

6. "Sestra mora posebnu pozornost posvetiti članovima bolesnikove obitelji i drugim njemu važnim osobama".(1)

Oporavak bolesnika skoro je nezamisliv bez suradnje obitelji koja mora biti stalna, uporna, bez prekida, što je ponekad teško. Reakcije i postupci bolesnika se isprepleću s reakcijama obitelji. (10) Dajući mogućnosti obitelji da sudjeluju u ozdravljenju ili olakšanju tegoba, mi se rasterećujemo i ne nosimo ulogu jedinih spasitelja. Naše reakcije u mnogome utječu na period žalovanja i sposobnost borbe obitelji u krizama. To posebno vrijedi kada se radi o djeci. Samo jedan razgovor s obitelji može mnogo toga promijeniti. I u obiteljima bolesnika dolazi do kriza. Najčešće se susprežu osjećaji kako bi "zaštitili" jedni druge, pa na taj način dolazi do društvene osamljenosti. Nikada ne smijemo zanemariti utjecaj drage osobe na onog koji pati. Moramo poticati obitelj da u teškim bolesnikovim trenucima budu uz njega i pruže mu potporu.

7. "Sestra čini sve za dobrobit čovjeka" na temelju:

a) *poznavanja svih relevantnih podataka o čovjeku prije odluke za određeno rješenje*

Medicinska sestra mora imati uvid u medicinsku dokumentaciju poradi otkrivanja eventualnih zapreka pri pravilnom liječenju. Tako npr. ona mora znati ako bolesnik ima prijelom kralješka ili zdjelice, poremećene čimbenike zgrušavanja i sl., o tim podacima ovisi i odabir njenih intervencija.

Ponekad nam spoznaja jednostavnih navika i potreba bolesnika pomaže u rješavanju naizgled teških problema. Mnogi ljudi lakše podnose bolest ako pronađu put i vjeru u Boga. Vjera u Boga pomaže mnogim ljudima da nađu smisao. Molitva upućena Bogu, može djelovati duboko utješno. Tada bolesnik može prihvatiti utjehu i nadati se izlječenju, ili barem mogućnosti da se pomiri s neizbježnim. (11)

b) *dobrih odnosa u zdravstvenom timu*

Međusobna suradnja zdravstvenog osoblja temelji se na uzajamnom poštivanju, iskrenosti i poštenju. Bez tih osobina nema dobrog tima. Tamo gdje vlada nerazumijevanje, srdžba, zavist, nezadovoljstvo... dolazi do propusta i tenzija, a pri tome najviše strada sam bolesnik. Medicinske sestre trebaju podržavati jedna drugu i pomagati se međusobno, te držati do dostojanstva svojih suradnika. One, iako djeluju kao tim prema zajedničkom cilju, moraju imati i samostalnu, a ne kolektivnu odgovornost, jer svatko mora biti odgovoran za svoje postupke.

c) *provođenja zakona i zakonskih propisa*

Zakoni se moraju poštivati i pravilno provoditi. Medicinska sestra mora znati da ako prekrši zakone onda i pravno odgovara. Svaka medicinska sestra bi trebala proučiti "Zakon o zaštiti prava pacijenata" koji je stupio na snagu 11. prosinca 2004. godine, te na taj način izbjeći neugodne situacije koje bi mogle nastati pri provođenju zdravstvene njege. (12)

d) *pridržavanja deklaracije o ljudskim pravima, pravima djeteta i drugih (1).*

Usvajanjem "Opće deklaracije o pravima čovjeka" 1948. godine, učinjen je veliki pomak prema poštivanju i zaštiti ljudskog bića. (13) Svaka osoba, bez obzira na kvalitete, ima sva prava i ostvaruje ih u zajednici s drugim ljudima. Ljudska prava su urođena prava i jednaka su za sve ljude na svijetu. Na Opću deklaraciju o pravima čovjeka se oslanja čitav sustav posebnih konvencija. Na svakome od nas je da poštuje ljudska prava i dostojanstvo ljudi koji žive oko nas. Posebni naglasak se stavlja na "Prava djeteta".(14)

U novije vrijeme prava čovjeka se proširuju i pravima "treće generacije". Riječ je o pravima ne samo postojećih ljudi, nego i nerođenih pa i nezačetih, kao i pravima svih živih bića (životinja i biljnih vrsta).

Zaključak

"Medicinske sestre su oboljelom čovjeku pomoć. Odgovorne su za stvaranje takve fizičke, psihičke, socijalne okoline koja pospješuje njegovo ozdravljenje, te poukom i primjerom upozoravaju na važnost koju ima sprječavanje bolesti. Zdravstvenu pomoć daju pojedincu, obitelji i zajednici, i pri tome surađuju s drugim profilima zdravstvenih radnika. Pomoći ljudima osnovni je zadatak medicinskih sestara i smisao njihova posla".(4)

Medicinska sestra mora težiti za znanjem i svakodnevno učiti, jer s povećanjem razine ljudske spoznaje raste i odgovornost prema životu i svim ljudima. Svaka je osoba vrijedna naše pažnje i milosrđa, te poradi toga medicinska sestra mora razvijati osjećaj sućuti. Na taj način aktivno sudjeluje u sudbini drugih bića.

Literatura

1. Šegota I., Etika sestrinstva, Pergamena, Zagreb, 1997.
2. Šipuš V., Etika 1. Školska knjiga, Zagreb, 2001.
3. Fučkar G., Proces zdravstvene njege, Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1995.
4. Demarin K., Povijest medicine i sestrinstva s osnovama medicinske etike, Školska knjiga, Zagreb, 1985.
5. Buckman R., Ne znam što reći, Školska knjiga, Zagreb, 1996.
6. Prlić N., Zdravstvena njega, Školska knjiga, Zagreb, 1999.
7. www.cesi.hr Nediskriminacija – osnova za ljudska prava za sve
8. www.ver.hr Strah pred smrću
9. Kübler-Ross E., Razgovori s umirućima, Biblioteka "Okolo tri ujutro", Zagreb, 1983.
10. www.hcsu.org.uk DRAFT Signpost10b, Governance
11. www.glas_koncila.hr Opće dobro
12. www.miz.hr Zakon o zaštiti prava pacijenata
13. www.promjene.org Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima
14. www.roda.hr Kodeks medicinske etike i deontologije

